

Miquel Crusafont i Sabater, pròleg de David M. Alba, *Miquel Crusafont i l'origen de l'home*, Barcelona: Comanegra, 2019, 298 p.

Nombrosos articles, tesis i llibres han estudiat la figura i l'obra com a investigador de Miquel Crusafont, la seva aportació a la paleontologia i el seu llegat científic. Però poc en sabem, de la figura, la personalitat i el context de l'home que hi ha a darrere. El títol del llibre, *Miquel Crusafont i l'origen de l'home*, ja és una declaració d'intencions per part de l'autor: omple un gran buit sobre la seva figura. L'autor, M. Crusafont fill, ha pretès mostrar com l'home que hi ha a darrere del científic, la seva personalitat, el seu entorn familiar, cultural i històric van influir en el desenvolupament de la seva obra. En certa manera aquest era l'aspecte que ens faltava per completar el quadre. I aquest és el motiu del títol triat, del tot afortunat. Justament, la seva posició privilegiada d'observador com a fill de M. Crusafont, ens ofereix una visió única de l'home i ens descriu la importància del "factor humà" i el seu entorn històric.

El títol del llibre té, però, una segona derivada, encara que segurament no volguda per part l'autor. A primer cop d'ull el títol pot dur a pensar, particularment per algú no gaire ficat en el tema,

que el llibre tracta de les aportacions de M. Crusafont a la qüestió de l'origen de l'home. Aquesta qüestió no va ser tractada per M. Crusafont en profunditat des del punt de vista paleontològic, però sí des d'un punt de vista filosòfic. Com a paleontòleg, com a naturalista, podia resseguir aquest origen a través del registre fòssil, que ell coneixia prou bé. Sabia el paper del fenomen de l'evolució en l'origen de l'home, però també creia que l'home ocupa un lloc central en l'arbre de la vida. D'aquí ve el seu apassionament per les idees de Teilhard de Chardin, que reconciliaven la idea de transcendència amb el fenomen natural de l'evolució. Aquesta qüestió va ocupar una part rellevant dels seus esforços i va mantenir diverses polèmiques amb col·legues internacionals sobre aquesta qüestió, com el llibre descriu.

Un altre aspecte que crec que s'ha d'esmentar de bell antuvi és que l'autor, amb informació privilegiada, ha explicat aspectes personals i sensibles de M. Crusafont, com a mitjà per perfilar la seva personalitat, i certament ho ha fet amb la delicadesa necessària. Amb aquesta estratègia, el llibre s'ha enriquit enormement. L'autor, a més, molt encertadament, ha defugit la temptació d'idealitzar el personatge i mostra tant els aspectes que podríem anomenar "positius" com d'altres de "no tan he-

roics". Així i tot, la mirada de l'autor no deixa d'estar contaminada per la vinculació familiar i afectiva com a fill. De totes maneres, la formació d'historiador de l'autor transpira clarament a darrere del llibre: és metòdic, hi ha cites de fets documentats i un reguitzell de petits detalls històrics que només algú avesat sap articular; tot plegat ajuda a equilibrar el llibre. Sigui com sigui, aquesta visió de M. Crusafont home no deixa de ser la del seu fill M. Crusafont. Amb tot, a més d'un títol afortunat, és un llibre afortunat que ens ajuda a entendre millor M. Crusafont.

El llibre està construït a partir de flaixos de llum procedents de persones, situacions, moments històrics i projectes que han marcat la vida de M. Crusafont. Després de la lectura del llibre, és ben evident com la Guerra Civil, la dictadura i el seu entorn culturalment fosc i repressiu van influir en la seva vida i trajectòria professional. Si, per exemple, durant el franquisme no s'hagués creat un CSIC (Consejo Superior de Investigaciones Científicas) que tenia com a missió desenvolupar una "ciència cristiana", probablement M. Crusafont no hauria hagut de fer tants equilibris com va fer per parlar de l'evolució.

Els primers capítols estan dedicats als primers anys de vida de M. Crusafont i el seu entorn familiar. Els inicis de la

seva carrera, com la de tants altres notables naturalistes de l'època, van anar lligats, no cal dir-ho, a "l'excursionisme científic". A principis dels anys trenta és quan M. Crusafont comença la seva producció científica amb diversos treballs, que ja anunciarien el mètode i la passió que van marcar la seva vida. La combinació entre excursionisme i naturalisme va ser, durant tot el segle XX, un potent motor de coneixement, i M. Crusafont hi estava plenament immers.

Miquel Crusafont va mantenir una intensa activitat cultural i va participar en nombrosos projectes vinculats a la ciutat de Sabadell. Aquesta activitat primerenca ja era un clar avís de la seva capacitat d'engegar projectes i la seva habilitat en el lideratge. Un bon exemple és que va ser un dels quatre primers professors de l'Institut Escola, institució creada durant la Guerra Civil a Catalunya per la Generalitat i els ajuntaments de diferents capitals del país. L'acció ciutadana a la postguerra va ser també molt intensa (capítol 10): s'implica en projectes culturals de manera decidida, com, per exemple, en la creació de la Fundació Bosch i Cardellach, de l'Associació de Cultura Musical o dels Amics de Teilhard de Chardin, tots vinculats a Sabadell. Molts d'aquests projectes s'havien iniciat abans de la guerra, però van renéixer amb força durant la postguerra.

El llibre també fa incursions en l'entorn professional de M. Crusafont, però sempre enfocades des d'una òptica personal. Especialment interessant és el capítol 12, on parla de les primeres col·laboracions amb els paleontòlegs del país de l'època. A inicis dels anys trenta, les col·laboracions de M. Crusafont s'estenen fins a una figura, consolidada a l'època i que era un referent del món paleontològic: mossèn J. Ramon Batailler. El seguí el professor J. F. Villalta, un altre paleontòleg, a mig camí entre el col·leccionisme i la recerca, que va mantenir durant un temps una intensa col·laboració amb M. Crusafont. Aquest capítol, dedicat a les relacions personals amb col·legues de professió, mostra molt clarament com aquests aspectes van tenir una enorme influència en el desenvolupament de les seves carreres. Crusafont i Villalta van ser, durant uns anys, una parella de fet dins el món de les publicacions paleontològiques. De fet, feien un tàndem magnífic amb l'ull diagnòstic de J. F. Villalta i l'habilitat argumental i la ploma de M. Crusafont. Però la seva relació no va ser mai fàcil, i els conflictes varen anar tensant la situació fins que finalment es va trencar. Per fortuna, però, la feina feta, d'una immensa qualitat per a l'època, va romandre.

Com contrapunt a aquest capítol, ple de conflictes personals, tenim el

capítol 13, on es descriu la relació entre M. Crusafont i Jaume Truyols, també sabadellenc. Com bé explica l'autor, la complementarietat de caràcters i la bona sintonia entre tots dos van forjar una estreta amistat que va durar tota la vida (De totes maneres, hem de dir que enemistar-se amb J. Truyols era molt difícil!) La distància professional es va materialitzar quan M. Crusafont aconseguí la càtedra de Barcelona i J. Truyols guanyà la càtedra que M. Crusafont va deixar vacant a Oviedo. Durant l'època en què varen col·laborar va sorgir un dels treballs que encara avui dia és paradigmàtic d'una monografia científica: "*El Burdigaliense continental del Vallès-Penedès*", que van signar amb J. F. Villalta. La bona relació personal entre tots dos s'ha transmès també a ambdues institucions: des de la mort de J. Truyols, fa pocs anys (a Oviedo, el 2013), la institució hereva de l'Institut Català de Paleontologia Miquel Crusafont (ICP) conserva la seva biblioteca científica. Especialment interessant és també el capítol 15, on es descriu la relació amb els paleontòlegs madrilenys de l'època. Van mantenir sempre una bona relació personal i professional, que va tenir com a fruit més rellevant un llibre arriscat per a l'època: *La Evolución*, publicat juntament amb J. Truyols i E. Aguirre. Tractaven un tema tabú durant els foscos dies de la dictadura, però la implica-

ció en l'obra de l'editorial de la Biblioteca de Autores Cristianos va facilitar, sens dubte, la seva publicació. Així i tot, el pes del poder polític de la capital de l'Estat durant el franquisme era aclaparador i el marge de maniobra era estret.

Si alguna cosa definia M. Crusafont era la seva "voracitat" a l'hora de buscar fòssils. L'autor ho descriu en el capítol 16 de forma magnífica. Les campanyes d'exploració de M. Crusafont van tenir el seu epicentre al Vallès i es varen anar estenent, com una taca d'oli, a la resta de la península. Aquest aspecte va tenir una doble vessant. La pirateria d'alguns equips internacionals (cas dels holandesos), que Miquel va intentar frenar, i la necessitat de controlar els jaciments ibèrics. Tant és així que l'autor d'aquestes línies en va poder tastar un mos, com bé descriu l'autor en el capítol 2 (p. 42-43). Però ha estat gràcies a aquesta voracitat que avui dia l'Institut que ell va crear conserva una de les millors col·leccions paleontològiques d'Europa, font permanent de consultes d'equips internacionals.

Com bé comenta l'autor, si una cosa era poc probable (o directament impossible) era aconseguir la creació d'un institut de recerca en paleontologia a Sabadell (Catalunya) en ple franquisme. Quan M. Crusafont va dissenyar el projecte de la nova institució tenia ben

clar que el seu objectiu no era un museu: l'objectiu era un centre de recerca, amb investigadors, que, a més, tingués un museu com a plataforma de divulgació i conservació del patrimoni paleontològic. Malgrat del temps que ha passat des del moment que es va fer disseny inicial, el model s'ha mantingut ben vigent fins avui dia. Les grans línies del nou institut creat el 2006, l'Institut Català de Paleontologia M. Crusafont, han seguit exactament les definides per aquell model. Aquests darrers fets mostren clarament la visió moderna i lúcida que M. Crusafont tenia de la paleontologia, indiscutiblement una de les claus de l'èxit d'aquest projecte. Si la seva ambició s'hagués limitat a un museu, a hores d'ara no tindria l'ímpetu ni la força que té, si és que hagués sobreviscut a les diverses crisis econòmiques i polítiques que ha passat el país.

Tal vegada un dels aspectes en què M. Crusafont no va reeixir va ser en la seva lluita per fer de la paleontologia una assignatura obligatòria a la facultat de biologia de la Universitat de Barcelona (UB). Que l'autor d'aquest llibre esmenti aquesta qüestió és clarament indicatiu de la importància que tenia aquest tema per a M. Crusafont. Aquest fet mostra amb claredat, novament, la visió moderna que tenia M. Crusafont de la paleontologia: una ciència útil per

a la geologia, però clarament vinculada a la biologia. L'assignatura de la paleontologia va arribar a ser optativa per als biòlegs de la UB, i almenys M. Crusafont va tenir la satisfacció, tal com explica l'autor, que a les seves classes tenia amb freqüència més biòlegs que geòlegs. Si M. Crusafont no hagués trobat en aquell moment ments estretes amb una visió curta i hagués aconseguit el seu objectiu, avui dia no tindríem una situació tan lamentable de la paleontologia a les universitats catalanes.

En definitiva, el llibre comentat ajuda de manera decidida a posar llum a l'entorn personal de M. Crusafont i a entendre més bé les dificultats que va passar per tirar endavant els seus projectes en un context històric difícil.

Salvador Moyà-Solà

ICREA, Institut Català de Paleontologia

Miquel Crusafont